

สรุปและข้อเสนอแนะ

สรุป

วิทยานิพนธ์เล่มนี้ เป็นการรวบรวมและศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับการบรรลุนิยามของ อุบาสกและบทบาทที่มีต่อพระพุทธศาสนาในด้านต่าง ๆ จากพระไตรปิฎก อรรถกถา และหลักฐานอื่น ๆ ให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รายละเอียดของเรื่องที่ศึกษาค้นคว้าและวิเคราะห์เรียบเรียง มาแล้วนั้น พอสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้

อุบาสก มาจากชนชั้นทุกวรรณะในสังคมอินเดียที่มีความศรัทธาเลื่อมใสในพระรัตนตรัยโดยประกาศนับถือเป็นสรณะที่พึ่งตลอดชีวิต อุบาสกทุกคนก่อนที่จะบรรลุนิยามในชาติสุดท้ายนี้ต้องได้บำเพ็ญบารมีมาแล้วไม่ต่ำกว่า 100,000 กัป โดยเริ่มจากการคิดปรารถนา เปล่งวาจาปรารถนา และทำตามปรารถนา ในขั้นเปล่งวาจาปรารถนาและทำตามความปรารถนานั้น มีหลักฐานกล่าวไว้ว่าท่านได้พบพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งแล้วเกิดศรัทธาจึงเปล่งวาจาปรารถนา และ ทำบุญสนับสนุนตามที่ได้ปรารถนาไว้ในสำนักของพระพุทธเจ้าพระองค์นั้น พระพุทธเจ้าที่อุบาสกส่วนมากได้พบ คือ พระพุทธเจ้าทรงพระนามว่า ปทุมุตตระ เนื่องจากระยะเวลาที่พระองค์เสด็จอุบัติมาถึงระยะเวลาของพระพุทธเจ้าองค์ปัจจุบัน นับเวลาได้ 100,000 กัป อันเป็นช่วงที่อุบาสกได้บำเพ็ญบารมีมาได้แก่กล้าสามารถบรรลุนิยามได้

ในช่วงที่ยังไม่ได้บรรลุนิยาม อุบาสกแต่ละท่านได้เวียนว่ายตายเกิดอยู่ในภูมิต่าง ๆ ส่วนใหญ่เกิดเป็นเทวดาและมนุษย์ ในระหว่างที่เวียนว่ายตายเกิดอยู่นั้น ท่านได้สร้างเสริมบารมีอันเป็นปัจจัยสนับสนุนให้ได้บรรลุนิยามอยู่ตลอดเวลา มาถึงในชาติปัจจุบันอันเป็นชาติสุดท้ายที่ได้บรรลุนิยามอุบาสกเกิดมามีภูมิหลังแตกต่างกันก็มี เหมือนกันก็มี ในด้านชาติกำเนิด การศึกษามูลเหตุที่เข้ามาเป็นอุบาสก วิธีการศึกษา การดำเนินชีวิต และ วิธีการปฏิบัติเพื่อบรรลุนิยาม

การปฏิบัติเพื่อบรรลุนิยามพระพุทธเจ้าวางหลักปฏิบัติไว้ 2 ประการ คือ สมถภาวนาและวิปัสสนาภาวนา ในหลักปฏิบัติทั้ง 2 ประการนี้มีวิธีปฏิบัติอยู่ 3 วิธี คือ วิธีปฏิบัติแบบสมถะนำวิปัสสนา วิธีปฏิบัติแบบวิปัสสนานำสมถะ และ วิธีปฏิบัติแบบสมถะคู่วิปัสสนา ซึ่งวิธีทั้งหมดนี้ขึ้นอยู่กับผู้ปฏิบัติว่ามีอุปนิสัยโน้มไปในวิธีปฏิบัติแบบใด และอาศัยองค์ประกอบสำคัญอื่น ๆ คอยสนับสนุน คือ การตัดคปิลิโพธ ความกังวลใจได้ การแสวงหากัลยาณมิตร เพื่อให้ได้ครูอาจารย์ผู้สอนที่พร้อมด้วยคุณสมบัติ การยอมมอบตน เพื่อลดมานะของตนเอง การได้กรรมฐานที่ถูกอุปนิสัย เพื่อกำจัดกิเลส และ การได้สิ่งสัพปายะเพื่อความสะดวกในการปฏิบัติธรรมจึงทำให้สามารถบรรลุนิยามในระดับต่าง ๆ ตั้งแต่ขั้นโศคาปัตติผลถึงอรหัตตผลได้

การบรรลุธรรม คือการรู้แจ้งอริยสัจ 4 หมายถึงว่า การเข้าใจกระบวนการของชีวิตว่า ประกอบด้วยทุกข์ เหตุแห่งทุกข์ และเข้าใจว่า ทุกขนั้นสามารถดับได้โดยดำเนินตามข้อปฏิบัติให้ถึงความดับทุกข์ คือ มรรค การเข้าใจดังกล่าวนี้ ย่อมก่อให้เกิดผลเป็นการละกิเลสได้ตามลำดับ คือ

บุคคลผู้บรรลุธรรมระดับโศคาบัน ละกิเลสได้ 3 อย่าง คือ สักกายทิฏฐิ วิจิกิจฉา และ สีลัพพตปรามาส

บุคคลผู้บรรลุธรรมระดับสกทาคามี นอกจากละกิเลส 3 อย่างข้างต้นได้แล้วยังทำ รากะ โทสะ โมหะ ให้เบาบางลงได้

บุคคลผู้บรรลุธรรมระดับอนาคามี นอกจากละกิเลส 3 อย่างและทำรากะ โทสะ ให้เบาบางลงได้ ยังละกิเลสได้เพิ่มอีก 2 อย่าง คือ กามรากะ และ ปฏิฆะ

บุคคลผู้บรรลุธรรมระดับอรหันตอันเป็นขั้นสมบุรณ์ ละกิเลสเพิ่มได้อีก 5 อย่าง คือ รูปรากะ อรูปรากะ มานะ อุทธัจจะ อวิชชา

การบรรลุธรรมเป็นสิ่งที่ผู้ปฏิบัติสามารถที่จะพยากรณ์ตนเองได้ว่า " มีชาติสิ้นแล้ว มีพรหมจรรย์อยู่จบแล้ว กิจที่ควรทำทำเสร็จแล้ว กิจอื่นเพื่อความเป็นอย่างนี้ไม่มีอีก " จึงสรุปได้ว่าการบรรลุธรรมเป็นการเข้าใจความจริงของชีวิตซึ่งเมื่อเข้าใจแล้วกิเลสทั้งหมดก็จะถูกไล่ไปได้โดยปริยายการบรรลุธรรมเกิดขึ้นได้แก่บุคคลผู้ประพฤติปฏิบัติชอบไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นนักบวชเท่านั้น คฤหัสถ์ผู้ประพฤติปฏิบัติชอบก็สามารถบรรลุธรรมได้คู่เคียงกันขึ้นอยู่ที่ผู้นั้นเคยตั้งจิตปรารถนาและทำความดีไว้แต่อดีตชาติไม่ได้ขึ้นอยู่ที่ชาติกำเนิด

ในด้านบทบาทในการส่งเสริมพระพุทธศาสนา อุบาสกได้เป็นกำลังสำคัญที่ทำให้พระพุทธศาสนามีความเจริญรุ่งเรือง โดยได้ให้การอุปถัมภ์พระสงฆ์ คือ การถวายอาหารบิณฑบาต และสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็นต่าง ๆ เพื่อเป็นการอนุเคราะห์ให้ท่านสามารถดำรงตนอยู่ได้เพื่อทำหน้าที่ประกาศศาสนาอย่างแพร่หลาย นอกจากนั้นยังได้ให้การช่วยเหลือพระพุทธศาสนาให้มีความมั่นคง คือ ได้สร้างเสนาสนะที่อยู่อาศัยและถาวรวัตถุสำคัญ ๆ ไว้ในพระพุทธศาสนามากมาย ช่วยชำระอธิภรณ์และปัญหาต่าง ๆ ที่เป็นภัยต่อพระพุทธศาสนาบ่อยครั้ง ที่สำคัญได้แสดงธรรมเผยแผ่ศาสนาประกาศคำสอนของพระพุทธเจ้าไปยังสถานที่ต่าง ๆ ได้รวดเร็วขึ้น มีส่วนร่วมในการกำเนิดพุทธธานุญาตหลายประการและให้การสงเคราะห์ประชาชนผู้เดือดร้อนให้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้นไม่สร้างปัญหาให้เกิดขึ้นแก่สังคมในที่สุด

กล่าวถึงการดำเนินชีวิตของอุบาสกจะแตกต่างจากคฤหัสถ์โดยทั่วไป อุบาสกนั้นจะต้องมีคุณธรรมสำคัญ 5 ประการอยู่ในใจเสมอ คือ

1. มีศรัทธาเชื่อถือนั่นคงในเหตุผล
2. มีศีล 5 เป็นหลักความประพฤติพื้นฐานเพื่อก้าวไปสู่หลักปฏิบัติที่สามารถทำความดีงามให้ดีขึ้นต่อไปโดยการกระทำประโยชน์ให้เกิดแก่ตนเองคือนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาธรรมวินัยไปใช้ดำเนินชีวิตให้ประสบความสำเร็จในชีวิต และทำประโยชน์ให้แก่บุคคลอื่นโดยการแนะนำหรือสั่งสอนธรรมให้แก่เขาเกิดความแจ่มแจ้งในหลักธรรม
3. ไม่เชื่อเรื่องที่ไร้ประโยชน์ ไม่มีสาระ แต่เชื่อในหลักของกรรมคือการกระทำว่ามีผลวิบากจริง
4. ไม่แสวงหาทักษิณายบุคคลนอกจากศาสนาที่ตนเองนับถือ
5. ให้การอุปถัมภ์บำรุงพระพุทธศาสนาอย่างสม่ำเสมอ

ทั้งหมดที่กล่าวมานี้เป็นหลักคุณธรรมสำคัญที่อุบาสกจะต้องปฏิบัติโดยเฉพาะศีล 5 จะต้องถือปฏิบัติอย่างเคร่งครัดเนื่องจากเมื่อบุคคลมีศีลแล้วจะทำให้เป็นผู้มีความสะอาดและบริสุทธิ์ส่งผลทำให้ประกอบอาชีพที่เป็นสัมมาอาชีพจะเลิกเว้นจากการค้าขายที่พระพุทธเจ้าทรงห้าม 5 ประการ คือ การค้าขายสัตว์ร้าย ค้าขายมนุษย์ ค้าขายเนื้อสัตว์ ค้าขายน้ำเมา ค้าขายยาพิษได้โดยปริยายเพราะเมื่อมีศีลหรือประพฤติตนอยู่ในศีลแล้วจะทำให้จิตใจมีความเมตตากรุณาเอื้อเฟื้อต่อผู้อื่นไม่ปรารถนาที่จะทำการละเมิดศีลโดยเบียดเบียนผู้อื่นให้ได้รับความเจ็บปวดหรือเดือดร้อน เพราะการกระทำของตนเอง ทำให้เลิกเว้นจากอกุศลกรรม 14 ประการ คือ กรรมกิเลส 4 อคติ 4 อบายมุข 6 ซึ่งเป็นบาปกรรมที่ทำให้ชีวิตพบกับความเดือดร้อนได้ ในขณะที่เดียวกันนั้นก็ปฏิบัติตนให้เป็นประโยชน์ทั้งแก่ตนและสังคมโดยยึดหลักปฏิบัติ คือ ทิศ 6 และ สังคหวัตถุ 4 เป็นแนวทางส่งผลทำให้สามารถพบกับความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายของชีวิตได้

จึงได้ข้อสรุปว่า อุบาสกผู้ประพฤติปฏิบัติชอบตามหลักธรรมนอกจากได้สร้างประโยชน์ให้แก่ตนเองคือทำให้พบกับความสุขในการดำเนินชีวิตและบรรลุจุดหมายคือได้บรรลุธรรมแล้วยังได้ทำประโยชน์แก่ผู้อื่นและพระพุทธศาสนาคือได้ช่วยแนะนำสั่งสอนให้เขาได้มีความเข้าใจแจ่มแจ้งในหลักธรรมมีความเห็นที่ถูกต้องเป็นสัมมาทิฐิอันส่งผลให้เขาสามารถปฏิบัติจนบรรลุประโยชน์สูงสุดของชีวิตขั้นปรমัตถ์หรือนิพพานได้ ถือว่า เป็นการช่วยประกาศศาสนาให้มีความรุ่งเรืองและแพร่หลายได้ในสมัยพุทธกาล

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยเรื่องนี้จะเห็นว่า อุบาสกนั้นสามารถที่จะบรรลุธรรมได้แม้ว่าจะไม่ได้บวช เป็นบรรพชิตที่ต้องมีศีลมากมายมีข้อปฏิบัติที่เคร่งครัด และยังสามารถแสดงบทบาทที่สำคัญทำให้ พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบไปได้ในครั้งพุทธกาล หากได้มีการศึกษาถึงบทบาทของพุทธ สาวกอื่น ๆ ที่ทำไว้ในพระพุทธศาสนาก็จะเป็นประโยชน์ยิ่ง จะได้นำเอาวิธีการของท่านเหล่านั้น ไปใช้ในการส่งเสริมพระพุทธศาสนาต่อไป